

УДК 792.08

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-8-8>

Ніна МАЛИШКА,

orcid.org/0000-0003-2778-3474

викладач кафедри мистецьких дисциплін

*КЗВО «Ужгородський інститут культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради
(Ужгород, Україна) nina_malysh@uoel.uk*

Наталія ОРЕШНІКОВА,

orcid.org/0000-0003-1955-6191

заслужена артистка України,

викладач кафедри мистецьких дисциплін

*КЗВО «Ужгородський інститут культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради
(Ужгород, Україна) orieshnikova6493-12@national-university.info*

Микола КАРПЕНКО,

orcid.org/0000-0001-7415-0579

викладач кафедри мистецьких дисциплін

*КЗВО «Ужгородський інститут культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради
(Ужгород, Україна) m.karpenko6493-21@nuos.pro*

ВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО АКТОРА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТЕАТРУ

У науковому дослідженні висвітлюються питання історії розвитку театру, а також різноманітні аспекти виховання майбутнього актора в контексті формування його майстерності в сучасному освітньому процесі. Історія розвитку театру з давніх часів до сучасності має тісний зв'язок зі становленнями культури акторської гри, тому висвітлені в науковому дослідженні питання різноманітних аспектів виховання майбутнього актора в контексті загального розвитку театру мають велике значення з погляду об'єктивного дослідження тенденцій і процесів формування акторської майстерності в ретроспективі загального розвитку театру.

Актуальність заявленої тематики дослідження зумовлена важливістю питань становлення акторської майстерності й виховання майбутніх акторів саме в контексті становлення та розвитку театральної сцени як культурного явища. Методологія наукового дослідження має в основі поєднання структурного аналізу головних тенденцій розвитку театру з давніх часів по сьогодні з аналізом типових чинників виховання майбутнього актора та становлення акторської майстерності саме в контексті головних тенденцій розвитку театральної сцени. Основними результатами наукового дослідження варто вважати визначення головних чинників виховання майбутнього актора в контексті розвитку театральної сцени й визначення місця становлення майстерності актора в сучасному освітньому процесі. Перспективи подальших наукових досліджень у визначеному напрямі зумовлені величезною значимістю питань виховання майбутнього актора саме в контексті розвитку театрального мистецтва з можливістю створення новітніх навчальних програм, що враховуватимуть усі питання становлення акторської майстерності саме на тлі розвитку традицій театральної сцени. Прикладна цінність наукового дослідження полягає в можливості застосування в практичній сфері головних його результатів з метою створення умов щодо належного виховання майбутніх акторів у традиціях, що сформувалися під час поступового розвитку сучасного театру.

***Ключові слова:** акторська майстерність, історія театру, виховання майбутнього актора, режисура, сучасний освітній процес, театральної глядач.*

Nina MALYSHKA,

orcid.org/0000-0003-2778-3474

Lecturer at the Department of Artistic Disciplines

Municipal Establishment of Higher Education "Uzhhorod Institute of Culture and Arts"

by Transcarpathian Regional Council

(Uzhhorod, Ukraine) nina_malysh@uoel.uk

Natalia ORIESHNIKOVA,*orcid.org/0000-0003-1955-6191**Honored Artist of Ukraine,**Lecturer at the Department of Artistic Disciplines**Municipal Establishment of Higher Education "Uzhhorod Institute of Culture and Arts"**by Transcarpathian Regional Council**(Uzhhorod, Ukraine) orieshnikova6493-12@national-university.info***Mykola KARPENKO,***orcid.org/0000-0001-7415-0579**Lecturer at the Department of Artistic Disciplines**Municipal Establishment of Higher Education "Uzhhorod Institute of Culture and Arts"**by Transcarpathian Regional Council**(Uzhhorod, Ukraine) m.karpenko6493-21@nuos.pro*

EDUCATION OF THE FUTURE ACTOR IN THE CONTEXT OF THEATRE DEVELOPMENT

This research covers the history of theatre development, as well as various aspects of the education of a future actor in the context of the formation of his skills in the modern educational process. The history of the theatre development from ancient times to the present is closely connected with the formation of the acting culture. Therefore, the issues covered in this research on various aspects of education of a future actor in the context of the general development of the theatre are of great importance in terms of objective study of trends and processes of formation of acting skills in retrospect of the general development of theatre.

The relevance of the stated research topic is due to the importance of the formation of acting skills and education of future actors in the context of the formation and development of the theatre scene as a cultural phenomenon. The methodology of this research is based on a combination of structural analysis of the main trends in theatre development from ancient times to the present with the analysis of typical factors of education of future actors and the formation of acting skills in the context of major trends in theatre. The determination of the main factors of education of a future actor in the context of the development of the theatre scene and the place of formation of the actor's skill in the modern educational process should be considered the main results of this research. Prospects for further research in a certain direction are due to the great importance of educating a future actor in the context of the development of theatrical art with the possibility of creating the latest curricula that will take into account all issues of acting skills against the background of theatrical traditions. The applied value of this research lies in the possibility of applying in practice its main results in order to create conditions for the proper education of future actors in the traditions formed during the gradual development of modern theatre.

Key words: *acting skills, history of theatre, education of future actor, directing, modern educational process, theatrical spectator.*

Постановка проблеми. Освіта й культура визначають моральний, інтелектуальний і культурний потенціал країни. Утворення, орієнтоване на майбутнє, на підготовку фахівця-професіонала, має бути пріоритетною сферою, яка формує сильну особистість, здатну самостійно й свідомо будувати свою діяльність на основі професійної компетентності.

Для реалізації цього підходу необхідна взаємодія різних напрямів, у яких найважливішою дидактичною умовою є міждисциплінарний синтез. Тоді процес навчання набуває нового змісту, перетворюється в процес придбання методів отримання відсутніх знань, умінь, навичок і досвіду діяльності з метою досягнення необхідного рівня компетентності (Герасимова, 2011: 36).

Констатуючи наявність кризи сучасної театральної освіти, брак нових театрально-педаго-

гічних лідерів і нових ідей, а внаслідок цього брак кваліфікованих педагогічних кадрів у театрально-педагогічній діяльності, варто більш уважно поставитися до спадщини, накопиченої вітчизняною театрально-педагогічною школою.

Сьогодні, коли інтелектуальний розвиток суспільства, його інформатизація проникають у всі сфери діяльності людини, зокрема й в освітню, ці процеси потребують оновлення класичної педагогіки. Суб'єктом сучасної педагогіки є особистість, яка відчуває потребу в активному творенні. Тому необхідно в процесі навчання забезпечити розвиток особистості актора, виходячи з виявлення його індивідуальних особливостей, що зумовлює право кожного на вибір власного шляху розвитку.

Процес навчання суто індивідуальний і передбачає використання різноманітних форм, методів навчання й засобів організації діяльності вихован-

ців з урахуванням їхніх особистісних особливостей. Стає принципово важливою така організація навчання, при якій актор є суб'єктом діяльності й може самореалізуватися відповідно до властивих йому індивідуальних пізнавальних можливостей.

Як відомо, нині рушійною силою прогресу у ХХІ ст. стала особистість, індивідуальність людини. Багатоваріантність сьогоденного світу, взаємопроникнення громадських груп, націй, економічних моделей розвитку все далі відходять від чітких схем класового й суспільного поділу, характерних для людства ХХ ст. Роль особистості в історії, педагогіці, соціології, культурології, філософії, психології та багатьох інших науках усе більше стає визначальною в наймасовіших процесах і рухах.

Ще більш виразно проявляється ця тенденція в сучасному театрі, адже театр – це не тільки засіб пізнання життя, це педагогічна школа морального та естетичного виховання молодих поколінь, це мистецтво розкриття й удосконалення людської особистості, прилучення до досягнень культури. Поєднуючи в собі можливості кількох видів мистецтва: музики, живопису, танцю, літератури й акторської гри, театр має величезну силу впливу на емоційний світ актора. А театральна педагогіка, зі свого боку, дає змогу вирішувати багато педагогічних завдань, що стосуються формування виразності мовлення, художньо-естетичного виховання, розвитку творчих здібностей, особистісного росту актора тощо (Борзенко, 2011: 192).

Здатність створювати сценічний образ, що існує в цілісній художній системі авторського задуму з його жанровою природою, поезикою та стилістикою, – найважливіше доповнення професійної культури актора, початок якої – у театральній школі (Баженова, 2016: 57). Тим часом театральна критика б'є на сполох з приводу зникнення на сцені ансамблевого початку, співзвучного авторській думці, світовідчуттям, стилю, жанру, художній стихії. «У виставах, які втрачають ансамблеву природу, свою цілісність, ми відчуваємо втрату автора – авторського бачення світу, авторського стилю, авторської музики тексту ...» (Максимова, 1987: 88). Фіксуючи факти неузгодженості природи акторського існування стосовно авторської художньої системи, критика задоволено відзначає вигреш актора в тих випадках, коли він виявляє можливість діалогу на рівних з літератором-драматургом, об'єднуючи особистісний пошук з авторським світобаченням і баченням життя (Баженова, 2016: 58).

Тому питання виховання майбутніх акторів у контексті розвитку театру нерозривно пов'язане

з багатьма чинниками театрального життя та становлення театру в умовах різних часів. Дослідження в цьому напрямі відкривають нові перспективи щодо висвітлення різноманітних чинників виховання майбутніх акторів у контексті розвитку театру й розуміння справжнього місця та ролі акторської професії в цьому процесі.

Аналіз досліджень. Дослідження різноманітних питань щодо висвітлення процесу виховання акторів у контексті розвитку театру має місце в наукових роботах В. М. Максимової, Д. А. Борзенка, Н. Г. Герасимової, В. Г. Баженової та інших авторів, що проводять вивчення широкого кола питань, пов'язаних з історією розвитку театральної сцени, акторською майстерністю й культурними традиціями різних часів. Указані та інші вчені-дослідники в роботах визначають основні чинники розвитку театру в різні періоди та важливі особливості театрального й сценічного життя, що мають суттєвий вплив на формування акторської майстерності в різні часи. Відображення різноманітних чинників виховання майбутніх акторів різних стильових жанрів і напрямів у дослідженнях учених, які працюють над вивченням історії розвитку сучасного театру, допомагає якісно зрозуміти справжнє місце професії актора в контексті часу та змінення тенденцій розвитку театральної сцени з огляду на роль театру в становленні світової культури.

Мета статті полягає у визначенні головних чинників удосконалення акторської майстерності й виховання майбутнього актора в контексті історичного розвитку театру.

Виклад основного матеріалу. Сучасна наука розглядає середовище формування загальнокультурних, професійних і професійно-спеціалізованих навичок як педагогічний феномен, оскільки обґрунтовані можливості цілеспрямованого проектування й реалізації потенціалу середовища в підтримці особистісно-професійного становлення фахівця. Разом із тим, залучаючи окремого глядача до всієї театральної аудиторії єдиним почуттям, емоційним поривом, театр ніби пробуджує творчу активність глядача, народжує в ньому свідомість сили, що виникла від причетності до великої маси, єдиної у своєму настрої, духовному русі, вчинку (Герасимова, 2011: 39). «Публіка заражається тільки тим, чим живе актор не тільки в цю хвилину на сцені, а тим, що любить його душа, чому він поклоняється або просто любить інстинктивно, тим, що він є у своєму головному сокровенному існуванні. Ось це і є чарівність» (Станіславський, 1955: 502). Звідси випливає, що розпізнавання, розкриття, дбайливе накопичення

цього головного, потаємного людської істоти, духовної й моральної сутності, тобто особистої змістовності учасника театрального колективу, є головним завданням усього навчально-виховного процесу в театрі (Герасимова, 2011: 39).

Вступаючи до театрального вишу, починаючи активно опановувати акторську спеціальність, студент потрапляє до певної професійної групи, що являє собою суспільство, об'єднане корпоративним духом причетності до акторської справи. Творчо опановуючи акторську професію, студент зациклений на самореалізації, піддається сильним психоемоційним перевантаженням (що нерідко призводить до раннього професійного вигорання), тому одним із основних завдань психолого-педагогічного плану при навчанні в театральному виші є профілактика поведінкових та особистісних деструкцій (Слободчиков, Франц, 2012: 153). Психоемоційний розвиток творчої особистості відбувається випереджальними темпами порівняно з темпами набуття життєвого досвіду. Таке дорослішання не протікає аналогічно до «розстроченого» придбання життєвої мудрості, воно є наслідком інтенсивності пережитих і викликаних навмисно почуттів, реакцій і станів, пов'язаних із «примірянням на себе чужих долі». У цьому є свої позитивні й негативні сторони. З одного боку, процес концентрації переживань, рухливості психіки сприяють якісному формуванню таких професійних рис, як імпульсивність, манірність, гордіня, з іншого – сприяє формуванню таких якостей, як відповідальність, комунікабельність, співпереживання, альтруїзм. Усе це разом формує риси характеру, властиві виключно представникам акторської професії та ніякій іншій (Слободчиков, Франц, 2012: 153).

Психологічні дослідження підтверджують, що чим довше особистість займається драматичним мистецтвом, тим ефективніше формуються в її природі й характері такі важливі якості, як креативне мислення, хороша пам'ять, багата уява, високорозвинений соціальний інтелект, добре розвинена, керована, гнучка емоційна природа, здатність до імпровізації, компетентність у питаннях психології як здатність розуміти себе та інших людей, психологічна гнучкість, розвинена увага, сильна воля, здатність до навчання, адекватна самооцінка, добре розвинене самовладання як параметр високого ступеня комунікабельності, тобто якості, притаманні особистості високопрофесійного актора (Курсевич, 2008: 96). Усі ці риси послідовно виховуються в процесі навчання акторського мистецтва в театральному виші, звичайно, за умови наполегливої праці самого май-

бутнього актора та його особистої зацікавленості в якісному завершенні цього процесу.

До психологічних особливостей особистості актора численні психоаналітики зараховують такі прояви: інфантильну потребу демонструвати себе, загострену потребу в увазі до своєї персони, труднощі самоідентифікації, схильність до ексгібіціонізму. На підставі теоретичного аналізу літературних джерел до психологічних особливостей особистості актора можна зарахувати екстраверсію, підвищену вразливість та емоційну чутливість, здатність до імпровізації, потребу в самоактуалізації й саморозкритті, високий рівень розвитку уяви й творчих здібностей. Так, у процесі психологічних експериментів з'ясувалося, що за низкою параметрів виникають деякі закономірності, настільки очевидні, що вказують на явну психофізіологічну особливість акторської уяви. Виявляється, при згадці в уяві гострої стресової ситуації організм студентів-акторів різного ступеня підготовки активується по всіх каналах, на відміну від не-акторів. Реакцію активації в результаті роботи уяви назвали «акторською реакцією», вона відзначена в 95% студентів-акторів, а саме акторську уяву назвали «тілесною, бо воно активізує все єство людини» (Грачова, 2003: 60).

Одним із імперативів ефективної професійної підготовки фахівців у галузі театрального мистецтва є їх формування як творчих особистостей з високим рівнем розвитку цивільних, особистісних і професійно важливих якостей. У цьому процесі особливе місце займає проблема активізації та розвитку фантазії, творчої уяви, насамперед художньо-образного мислення, такого необхідного акторові й режисерові для створення цілісного сценічного образу вистави, передавання образу, народженого в свідомості драматурга (Флоря, Лосаберідзе, 2017: 118). Однак необхідно зауважити, що художньо-образне мислення як основа діяльності творчої особистості формується в результаті асоціативного навчання, якому довгий час у нашій країні не приділялося належної уваги. Асоціативна теорія навчання бере свій початок у XVII ст. з робіт Дж. Локка, який запропонував термін «асоціація» для більш глибокого обґрунтування своїх ідей про чуттєве пізнання. Подальший методологічний розвиток асоціативна теорія навчання отримала в педагогічній теорії Я. А. Коменського, а саме в його класно-урочній системі навчальних занять, «золоте правило дидактики», дидактичній вимозі наочності навчання. Варто зазначити, що в радянській театральній і загальній педагогіці класно-урочна сис-

тема навчальних занять була досить поширеною, але асоціативна теорія навчання погано узгоджувалася з матеріалістичними основами марксистсько-ленінської теорії й науки та офіційно не підтримувалася.

Сучасна зарубіжна педагогіка і психологія повністю визнають принципи асоціативної психології та педагогіки як теоретичної бази для пояснення процесів навчання. Доцільність розвитку асоціативного навчання досить переконливо висвітлена й у вітчизняних психолого-педагогічних дослідженнях у руслі обґрунтування інноваційних технологій навчання. У цьому ряду – П. М. Ерднієва, Б. П. Ерднієва, які розробляли питання укрупнення дидактичних одиниць засвоєння навчального матеріалу та інтенсифікації навчання на цій основі. Також показовим є досвід застосування ідей асоціативного навчання в педагогічних технологіях В. Ф. Шаталова, С. Д. Шевченка, С. Н. Лисенкової, Є. М. Ільїна, Т. І. Гончарової та інших. Різні аспекти асоціативного навчання розглянуті в контексті розвитку творчої уяви в психології творчості. Розвиток образної компоненти мислення як психічного пізнавального процесу розглядається у зв'язку з виконавською діяльністю студентів-музикантів, вокалістів (К. А. Рікунова), художників, дизайнерів (О. І. Олонца). Однак розвиток художньо-образного мислення на основі асоціативного навчання мало аналізується в науковій літературі, так само як і питання підготовки сучасних студентів театральних спеціальностей у сучасних вищих навчальних закладах культури (Флоря, Лосаберідзе, 2017: 118).

Формуючи в навчальному процесі вищого навчального закладу професійно важливі якості, складники фундаменту професійної майстерності, варто звертати увагу на якості, що виражають емоційно-ціннісне й естетичне ставлення того, хто навчається на актора й режисера, до дійсності. Так, К. С. Станіславський пише про якості, за допомогою яких актор створює свої неповторні образи: художній смак, широкий кругозір, спостережливість, сценічну увагу, сценічну свободу, сценічне самопочуття, творчу фантазію та уяву, уміння перевтілюватися, характерність, органічність, сценічну чарівність, сценічне спілкування, емоційну пам'ять, самоконтроль, почуття правди (Станіславський, 2008: 225).

Отже, виховання майбутнього актора в контексті розвитку театру потребує динамічної організації професійної підготовки студентів у навчально-творчому процесі вишу, при якому цілеспрямовано будуть поєднуватися елементи

навчання, виховання, формування професійно важливих якостей, самостійності й активності студентів. Головним у розкритті індивідуальності студента-театрала є розвиток у кожному майбутньому акторові або режисерові саме йому властивих творчих здібностей та оригінального творчого почерку.

Висновки. У світовій театрознавчій літературі, у працях найбільших майстрів сцени й теоретиків театрального мистецтва значна увага приділяється взаємовпливу естетики театру й театральної етики. Це є цілком виправданим і закономірним, а також необхідною умовою у створенні художнього твору театрального мистецтва – вистави, тим більше що основним матеріалом художнього твору театру є актор – жива, діюча в художньому просторі вистави людина. І творчий стан душі артиста-та-людини, і рівень естетики, культури почуттів і рівень художньої правди – шуканий синтез у вихованні актора в процесі плекання унікальною діяльністю особистості митця. Життя людського духу виражається на сцені через життя людського тіла. Насамперед душа актора диктує його тілу правду життя, правду дії на сцені, вона і є «чарівною палітрою», яка дає йому змогу створювати правдивий повнокровний образ.

Театр – мистецтво збірне, синтетичне. Він користується одночасно творчістю багатьох мистецтв: літератури, живопису, музики, танцю, скульптури тощо. Майбутній режисер та актор у період професійного виховання повинні бути занурені в атмосферу цих мистецтв. Вони повинні рости й виховуватися в постійному контакті з ними, в осягненні їхніх законів, збагачуючись ними. Виховання режисера й актора відбувається не тільки в класі, а й за його межами. Виховує місто, виставки та подорожі, легенди та пам'ятки – значущість і художність того середовища, що його оточує, і є справжнім вихователем актора, режисера.

Найкращою школою режисера й актора є сам театр. Сучасність театру, його повітря, атмосфера, зіткнення з ним і через нього з «мистецтвом», «культурою», «великою реальною дійсністю людства», можливість безпосередньої участі в ньому створюють сприятливі умови й стимулюють зростання таланту.

Живий театр сприяє художньому та естетичному вихованню. К. С. Станіславський, торкаючись проблем «режисерського факультету», проголошував найтісніший зв'язок школи з театром, щоб учні постійно спілкувалися з трупом, були в самій гущі артистичного життя, мали б товариські бесіди й поради від «живих артистів», мали б мож-

ливість наживо спостерігати мистецтво театру. Школа за допомогою театру створює атмосферу, сприятливу для розвитку таланту, атмосферу, яка впливає на його прагнення до самовдосконалення й облагороджувальний смак.

Студент повинен досконало вивчити організм театру, усі процеси й стадії його художніх і постановних робіт, і найлегше це зробити, організувавши практику в школі-студії при театрі. Етична сторона процесу виховання майбутнього актора безпосередньо в умовах студії вимагає привчання до щоденної професійної праці. Тільки той талант здатен досягти вершин мистецтва, для якого праця є природною, органічною потребою. Талант повинен бути здатним до самостійного створення.

І раніше доводилося чути від театральних діячів, які мають спектаклі за кордоном, що актори моментально можуть включитися в репетиційний процес, налаштувати свій психологічний апарат на роботу, не витрачаючи ані хвилини на розкачку, як часто у вітчизняних театрах.

Отже, театру нового тисячоліття потрібен активний, небайдужий, такий, що вдумливо й віртуозно володіє технікою, актор, однаково блискучий і в комедії, і в трагедії. Сьогоднішній театр не місце для лоскотання нервів, а насамперед призначений для потужного духовного перетворення людини.

Тільки уважне вивчення, єднання в театральній педагогіці спадщини Станіславського, Немировича-Данченка, Вахтангова, Мейєрхольда в галузі роботи з актором, вивчення переваг і недоліків усіх акторських шкіл, застосування кращого досвіду сучасної вітчизняної та зарубіжної театральної педагогіки допоможе успішно вирішувати проблему виховання актора третього тисячоліття. Саме це і є основним чинником, що формує найважливіші стадії процесу виховання майбутнього актора в контексті розвитку театру, з огляду на роль і місце сучасного театру в загальній культурі, та визначенні основних тенденцій розвитку театру в минулі часи й за теперішніх умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баженова В. Г. От литературы – к театру (проблемы сценической педагогики). *Наука, образование и культура*. 2016. № 4. С. 57–60.
2. Борзенко Д. А. Театрально-педагогическое воспитание личности актера в контексте современного образования. *Теория и практика общественного развития*. 2011. № 3. С. 192–194.
3. Герасимова Н. Г. Учебный театр в условиях модернизации художественного образования. *Вестник Кемеровского государственного университета культуры и искусств*. 2011. № 16. С. 36–41.
4. Грачева Л. В. Актерский тренинг: теория и практика. Санкт-Петербург : Речь, 2003. С. 168.
5. Курсевич Н. И. Психологические особенности личности актёра. *Акмеология*. 2008. № 6. С. 94–97.
6. Максимова В. М. Исчезающее единство: К проблеме актерского ансамбля на сцене 80-х гг. *Вопросы театра*. 1987. № 11. С. 78–97.
7. Слободчиков И. М., Франц С. В. Специфика современного обучения студентов в театральных вузах. *Педагогическое образование в России*. 2012. № 5. С. 153–157.
8. Станиславский К. С. Работа актера над собой в творческом процессе переживания. *Дневник ученика*. Санкт-Петербург : Прайм-Еврознак, 2008. С. 480.
9. Станиславский К. С. Работа над собой в творческом процессе воплощения. Москва : Искусство, 1955. Т. 2. С. 844.
10. Флоря В. И., Лосаберидзе К. Р. К проблеме формирования профессионально важных качеств студентов театральных специальностей как творческих личностей. *Культура и образование: научно-информационный журнал вузов культуры и искусств*. 2017. № 5. С. 116–124.

REFERENCES

1. Bazhenova V. G. Ot literature – k teatru (problemy stsenicheskoy pedagogiki) [From literature to theater (problems of stage pedagogy)]. *Nauka, obrazovaniye i kultura*, 2016, Nr 4, pp. 57–60 [in Russian].
2. Borzenko D. A. Teatralno-pedagogicheskoye vospitaniye lichnosti aktera v kontekste sovremennogo obrazovaniya [Theatrical and pedagogical education of the actor's personality in the context of modern education]. *Teoriya i praktika obshchestvennogo razvitiya*. 2011, Nr 3, pp. 192–194 [in Russian].
3. Florya V. I., Losaberidze K. R. K probleme formirovaniya professional'no vazhnykh kachestv studentov teatral'nykh spetsial'nostey kak tvorcheskikh lichnostey [To the problem of formation of professionally important qualities of students of theatrical specialties as creative personalities]. *Kultura i obrazovaniye: nauchno-informatsionnyy zhurnal vuzov kultury i iskusstv*, 2017, Nr 5, pp. 116–124 [in Russian].
4. Gerasimova N. G. Uchebnyy teatr v usloviyakh modernizatsii khudozhestvennogo obrazovaniya. [Educational theater in the modernization of art education]. *Vestnik Kemerovskogo gosudarstvennogo universiteta kultury i iskusstv*, 2011, Nr 16, pp. 36–41 [in Russian].
5. Gracheva L. V. Akterskiy trening: teoriya i praktika [Acting training: theory and practice]. St. Petersburg : Rech, 2003, pp. 168 [in Russian].

6. Kursevich N. I. Psikhologicheskiye osobennosti lichnosti aktora [Psychological features of the actor's personality]. *Akmeologiya*, 2008, Nr 6, pp. 94–97 [in Russian].

7. Maksimova V. N. Ischezayushcheye yedinstvo: K probleme akterskogo ansamblya na stsene 80-kh gg [Disappearing unity: The problem of the ensemble of actors on the stage of the 80's.]. *Voprosy teatra*. 1987, Nr 11, pp. 78–97 [in Russian].

8. Slobodchikov I. M., Frants S. V. Spetsifika sovremennogo obucheniya studentov v teatralnykh vuzakh. [The specifics of modern student learning in theater universities]. *Pedagogicheskoye obrazovaniye v Rossii*, 2012, Nr 5, pp. 153–157 [in Russian].

9. Stanislavskiy K. S. Rabota aktera nad soboy v tvorcheskom protsesse perezhivaniya. Dnevnik uchenika [The actor's work on himself in the creative process of experience. Student diary]. St. Petersburg : Praym-Evroznak, 2008, p. 480 [in Russian].

10. Stanislavskiy K. S. Rabota nad soboy v tvorcheskom protsesse voploshcheniya [The actor's work on himself in the creative process of embodiment]. Moscow : Iskusstvo, 1955, T. 2, p. 844 [in Russian].